

УДК 021:027.7(477.73)

Костырко Тамара Николаевна

Электронные ресурсы библиотеки

в информационном пространстве университета

В статье описывается опыт создания электронной библиотеки НУК.

Ключевые слова: электронная библиотека, электронный каталог, информационные ресурсы.

Костирко Тамара Миколаївна

Електронні ресурси бібліотеки

в інформаційному просторі університету

В статті описується досвід створення електронної бібліотеки НУК.

Ключові слова: електронна бібліотека, електронний каталог, інформаційні ресурси.

Tamara N. Kostyrko

Electronic resources of library

in informative space of university

In this article is described experience of creation of the NUSH electronic library.

Keywords: electronic library, electronic catalogues, information recourses.

В умовах сучасного динамічного розвитку суспільства інформація стає таким же стратегічним ресурсом, як традиційні матеріальні і енергетичні ресурси. Становлення сучасного інформаційного суспільства не можливо без використання інформаційних ресурсів в електронному вигляді. Переведені в електронну форму і зібрані в загальну систему, інформаційні ресурси набувають нового статусу, при якому реалізується якісно інший рівень створення, зберігання,

організації і розповсюдження найрізноманітнішої інформації (текст, графіка, аудіо, відео тощо), забезпечуючи їм як найбільше розповсюдження і ефективне використання.

Останнім часом помітно підвищилася роль електронних бібліотек вищих навчальних закладів, які вирішують багато актуальних для бібліотеки проблем: недостатня кількість видань, недолік площ для розміщення фонду, забезпечення надійного зберігання документів. При використуванні електронної бібліотеки значно підвищується рівень доступності і оперативності отримання інформації читачами.

Перед бібліотекою НУК стоїть задача придбання, збереження, розвитку і раціонального використання всіх інформаційних ресурсів незалежно від їх типу і форм подання. Інформаційні ресурси бібліотеки представлені у двох видах: традиційному та електронному. Відмінність між ними полягає не тільки в способі надання інформації, але і в організації комплектування і зберігання. На сьогодні в бібліотеці вже створено та постійно збільшується кількість електронних ресурсів, які ефективно забезпечують навчальну та наукову діяльність університету.

Автоматизація бібліотечних процесів в бібліотеці НУК ведеться з 1998 року. Почавши з формування електронного каталогу, на сьогоднішній день наша бібліотека дійшла до створення власної повнотекстової бази даних. Створення електронної бібліотеки є одним із пріоритетних напрямків її діяльності. Про що і записано у Концепції розвитку бібліотеки НУК до 2010 року.

Концепція ставить за мету обґрунтування основних положень і напрямків розвитку електронної бібліотеки НУК, визначає політику формування і представлення електронної бібліотеки, і є основою для розробки профілю її комплектування, визначає пріоритети у відборі видань для перекладу в електронний вигляд, рішення технологічних проблем.

Головні концептуальні ідеї:

- впровадження бібліотекою відповідних заходів щодо задоволення підвищених потреб сучасного користувача бібліотеки, шляхом якісного забезпечення всім необхідним комплексом інформаційно-бібліотечних послуг;
- об'єднання колективу співробітників навколо ідеї оновлення і модернізації бібліотеки;
- розкриття перед широкими колами університетської громадськості проблем і потенційних можливостей бібліотеки.

Електронна бібліотека НУК – система розподілених електронних різномірних ресурсів, яка дозволяє надійно накопичувати, систематизувати, зберігати та ефективно використовувати колекції електронних документів, доступних користувачам в зручному вигляді через телекомунікаційні мережі. Здійснює інформаційне бібліотечне обслуговування студентів, аспірантів, викладачів і співробітників НУК, інших категорій користувачів. Основні завдання електронної бібліотеки:

- забезпечення масового доступу до інформаційних ресурсів бібліотеки НУК;
- підвищення якості і оперативності обслуговування користувачів, розширення кола послуг бібліотеки;
- забезпечення доступності видань і документів, надання яких читачам ускладнено або обмежено;
- забезпечення доступу до інформації, існуючої виключно в електронній формі;
- інтеграція інформаційних ресурсів бібліотеки НУК в світовий інформаційний простір.

Інформаційним ресурсом електронної бібліотеки є фонд електронних документів і електронних видань, які відображені в ЕК бібліотеки НУК, та віддалені (мережеві) ресурси. Електронний каталог містить інформацію про всі документи, що є у фондах бібліотеки НУК (традиційні та електронні).

Електронний каталог бібліотеки створений і ведеться на базі АБІС "УФД/Бібліотека". Формування електронної бібліотеки полягає в доповненні існуючих в електронному каталозі записів полями, які містять посилання на повні тексти видань.

Матеріали електронної бібліотеки містять як бібліографічну, фактографічну інформацію, так і повнотекстові документи: тексти, графічні документи, презентації, мультимедійні документи, інтернет-ресурси. Основу електронної бібліотеки складають видання науковців університету. Це повнотекстова база даних, яка налічує 342 назви.

Тематичний склад ресурсів електронної бібліотеки визначається відповідно до навчального, наукового та виховного процесів університету. Так найбільшими є колекції електронних видань за такими напрямками:

№	Напрямок	Кількість	Об'єм
1.	Лінгвістика	88	189Мб
2.	Математика	208	901 Мб
3.	Матеріалознавство	69	1,8 Гб
4.	Право	35	27 Мб
5.	Програмування	63	951 Мб
6.	Соціально-гуманитарні (історія, філософія, політологія та інші)	73	127 Мб
7.	Суднобудування	91	497 Мб
8.	Техніка	57	114 Мб
9.	Управління проектами	10	6,8 Мб
10.	Фізика	244	1,3 Гб
11.	Хімія	83	676 Мб
12.	Екологія	21	205 Мб
13.	Економіка	91	218 Мб
14.	Електроніка і електротехніка	23	49 Мб

Джерела комплектування фонду електронних документів і видань наступні:

- книготоргові та книговидавничі організації;

- організації – постачальники електронних видань і документів;
- видавництво НУК;
- структурні підрозділи університету (бібліотека, інститути, факультети, кафедри тощо);
- мережа Internet;
- обмін з іншими бібліотеками та навчальними закладами.

Якщо говорити про підходи до створення і зберігання електронних видань в електронній бібліотеці, то у нас використовуються наступні:

- у вигляді колекцій на основі HTML, в яких структурною одиницею є окремі текстові і графічні файли, або розділи у форматі PDF. Це один з найпростіших прикладів створення електронних колекцій. Користувачу надається доступ до ресурсів бібліотеки за допомогою стандартних засобів, які є у складі Web-браузера. Внаслідок цього з часом необхідно прикладати додаткові зусилля щодо створення засобів навігації по інформаційному ресурсу, наприклад, таких як перехід на певну сторінку, перегортання і др.;
- у вигляді окремих файлів у форматах PDF (Portable Document Format), Multipage TIFF (Tagged image File Format). Цей вид зберігання захищає цілісність документів;
- у вигляді індексів колекцій, в яких доступ до окремих файлів співвідноситься з доступом до всього електронного ресурсу через єдину "точку входу". До даного прикладу відносяться файли, які мають останнім часом велику популярність: DjVu.

Фонд документів електронної бібліотеки є частиною загального фонду бібліотеки. Більшість документів зберігається на альтернативних носіях. Це забезпечує стабільність фонду електронної бібліотеки і виконання правила: запис в каталозі повинен посилатися на документ, який дійсно існує в бібліотеці, у тому числі і в електронному вигляді.

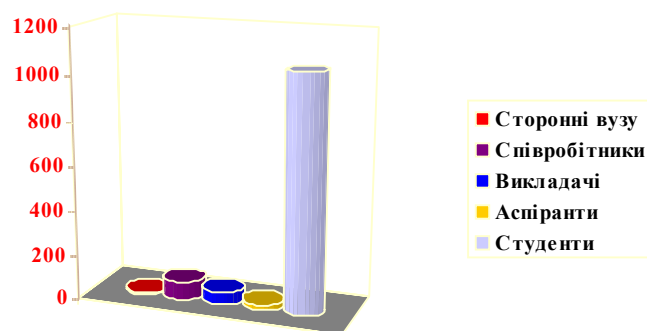
В наступній таблиці класифіковані за видами документи з визначенням форматів збереження, об'єму та місця збереження.

№	Вид документа	Кількість	Об'єм	Формат збереження	Де зберігаються
1.	Електронні посібники викладачів університету (вид-во НУК)	342	1, 998 Гб	.pdf	Сервер бібліотеки
2.	Електронні документи, що надані кафедрами університету	57	1,682 Гб	.pdf .doc .djvu	ЕЧЗ
3.	Електронні підручники, відскановані	7	120 Мб	.tif .html	ЕЧЗ

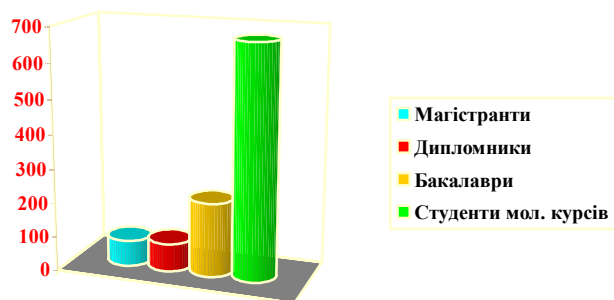
На даному етапі надання доступу до повнотекстових документів існує тільки в межах університету. Разом з тим ми не виключаємо надалі надання доступу до повнотекстових освітніх ресурсів нашої бібліотеки стороннім користувачам. Розглядаються також питання щодо співробітництва нашої бібліотеки у сферах інноваційної діяльності з бібліотеками провідних ВНЗ України для збільшення обсягу повнотекстових ресурсів за рахунок електронних колекцій інших бібліотек.

Категорії користувачів електронної бібліотеки

Всього	– 1215
Аспіранти	– 23
Викладачі	– 58
Співробітники	– 81
Студенти	– 1048
Сторонні вузу	– 5

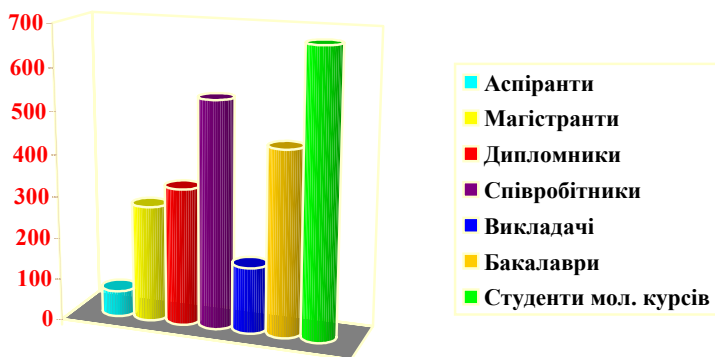

Студенти, всього	– 1048
Дипломники	– 82
Магістранти	– 76
Бакалаври	– 216
Студенти молодших курсів (1-3)	– 674

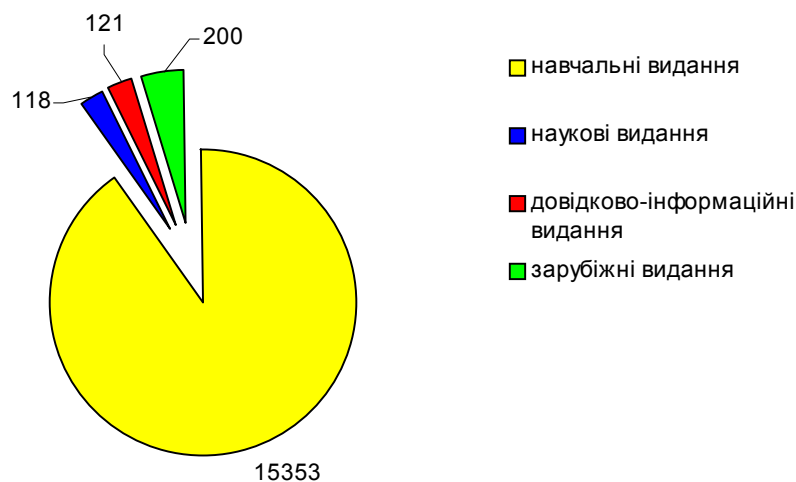
Звернення до електронної бібліотеки

Всього	– 2478
Викладачі	– 158
Співробітники	– 539
Аспіранти	– 62
Дипломники	– 327
Магістранти	– 277
Бакалаври	– 441
Студенти молодших курсів	– 674

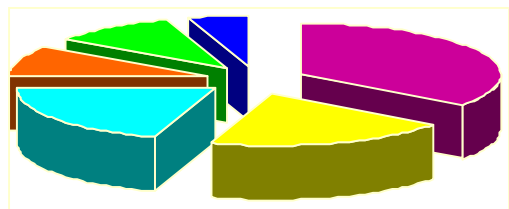
Кількість виданих електронних документів

Примірників, всього	15 792
<i>за цільовим призначенням</i>	
навчальні видання	15 353
наукові видання	118
довідково-інформаційні видання	121
зарубіжні видання	200

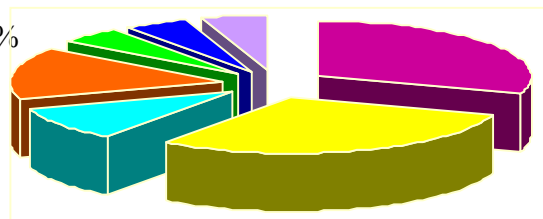
Робота з зовнішніми електронними ресурсами (100 %)

Пошукові сервери	– 35 %
БД	– 20 %
Електронні бібліотеки	– 20 %
Патентні сайти	– 10 %
Реферати	– 10 %
Різне	– 5 %

Робота з внутрішніми електронними ресурсами

ЕК і БД	– 30 %
БД "Законодавство України. Інфодиск" – 30%	
Web-сайт	– 10 %
Каталог сайтів	– 15 %
CD до книг і журналів	– 5 %
Ел. РЖ	– 5 %
Ел. енциклопедії	– 5 %

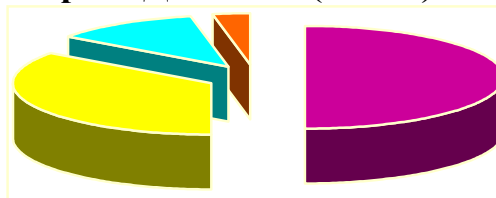

Активно використовуються в нашій бібліотеці придбані повнотекстові електронні бази даних: "EBSCO", "Springer", "Integrum", "Законодавство України", реферативні журнали "ВІНІТІ", "Джерело", електронні енциклопедії та ін. Віддаючи перевагу подібним ресурсам, користувач одержує оперативно необхідну інформацію. Підписуючись на повнотекстові бази даних, бібліотека забезпечує комплектування фонду вітчизняними і зарубіжними періодичними виданнями при цьому вирішуючи дві проблеми – хронічний недолік коштів на придбання

періодики, який викликаний непомірно високою, постійно збільшується вартістю друкарських видань, недолік приміщень для зберігання великого масиву друкарських видань, а так само великих витрат на обладнання таких приміщень.

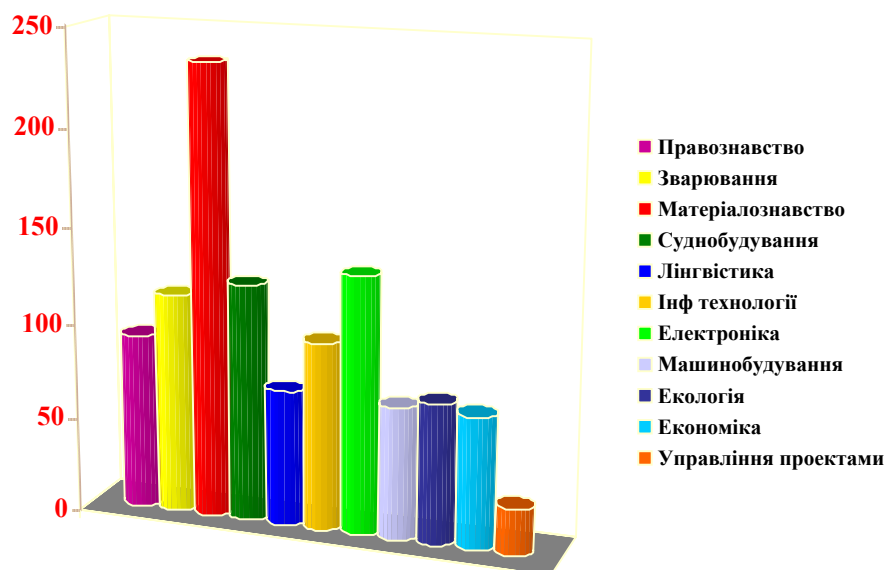
Цільова аудиторія БД EBSCO (100 %)

Викладачі	– 50 %
Аспіранти	– 35 %
Дипломники	– 12 %
Бакалаври	– 3 %

Основні напрямки пошуку інформації в БД EBSCO

Правознавство	– 102
Зварювальне виробництво	– 141
Матеріалознавство	– 234
Суднобудування	– 124
Лінгвістика	– 71
Інформаційні технології	– 98
Електроніка й електротехніка	– 139
Машинобудування	– 69
Екологія	– 73
Економіка, фінанси	– 69
Управління проектами	– 24

Для зберігання повнотекстових документів необхідно мати окремий сервер електронної бібліотеки, це є достатньо ефективним рішенням з урахуванням того, що ЕБ вимагає великого дискового простору. На жаль, в нашій бібліотеці серверу електронної бібліотеки поки немає, зараз для цих цілей ми використовуємо частково сервер баз даних і одну з машин електронного читального залу. Організований авторизований доступ користувачів з можливістю розмежування прав, забезпечується необхідний рівень відмовостійкості і надання інструментарію для оновлення даних.

Каталогізація і облік фонду електронних документів здійснюється згідно міжнародним і державним стандартам, які діють у сфері бібліографічного опису документів. Основними одиницями обліку є назва (умовне позначення одного електронного документа) і файл (кожен окремий файл електронного документа). Консультації користувачам електронної бібліотеки надають співробітники електронного читального залу.

Беручи до уваги те, що електронні бібліотеки стають все більш ефективним засобом наукової комунікації, сприяють найбільш повній реалізації потенціалу бібліотек і є великою допомогою в роботі науковців, створення електронних бібліотек є вже просто вимогою часу і найкоротшим шляхом для формування наукового суспільства без меж.

Список використаної літератури

1. Иванова, В. В. Электронная библиотека в системе библиотечного обслуживания = E-Library within the Library Service System = Електронна бібліотека в системі бібліотечного обслуговування / В. В. Иванова. – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/interevents/crimea2004/disk/95.pdf>.
2. Земсков, А. И. Электронные библиотеки : учебник / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг. – М. : Либерия, 2003. – 352 с.

3. Пирог, В. П. Организационно-технические аспекты реализации электронной библиотеки СПбГЭТУ "ЛЭТИ" / В. П. Пирог, О. Н. Смирнова. – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/disk/275.pdf>.

4. Степанов, В. К. Этапы формирования цифровой образовательной среды = Development Stages of Digital Educational Environment = Етапи формування цифрового навчального середовища / В. К. Степанов. – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/interevents/crimea2004/disk/309.pdf>.

5. Тарунина, Г. А. На пути к созданию электронной библиотеки: использование электронных и сетевых ресурсов в Библиотечно-информационном комплексе Финансовой академии при Правительстве РФ / Г. А. Тарунина, О. А. Падерина. – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-vents/crimea2004/disk/317.pdf>.